

باززایی گیاه از گیاه کشت بساک در کنف

امیر حسین گرچی

مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد

چکیده:

در این بررسی اثر ترکیبات محیط کشت بر روی بساکهای کنف جهت کاربرد القاء کالوس و باززایی گیاه مورد بررسی قرار گرفت. بساکها درون محیط کشت MS که دارای پنج ترکیب مختلف تنظیم کننده رشد بود قرار داده شدند. محیط کشتی که حاوی ترکیب ۱ میلی گرم در لیتر ۶-بنزیل آمینوپورین (BAP) و ۲ میلی گرم در لیتر کلروفونوکسی استیک (2,4-D) بود به صورت معنی داری تعداد کالوس‌های بیشتری تولید کرد و افزایش معنی داری در باززایی همان محیط کشت به اضافه ۱ میلی گرم در لیتر اسیدآلفانفتالین استیک (NAA) و ۲ میلی گرم در لیتر (BAP) مشاهده شد. بین پنج سطح هیدروکلرید تیمین محیط کشتی که حاوی ۰/۲ میلی گرم در لیتر هیدروکلرید تیمین بود باززایی بیشتری را نشان داد. غلظت مالتوز اثر معنی داری بر روی درصد بساکهای تولید کننده کالوس، تعداد کالوس‌های تولید کننده ریشه چه و باززایی داشت. محیط کشت حاوی ۶ تا ۹ درصد مالتوز بالاترین بازدهی کلی باززایی را بین پنج سطح مالتوز به کار برده شده داشت. غلظت ساکارز به طور معنی داری بر روی تعداد کالوسهای تولید کننده ریشه چه و درصد باززایی تأثیر گذاشت و همچنین ساکارز بر روی فراوانی میکروسپورهای تبدیل شونده به گیاهان کامل و فراوانی کروموزم‌های دابل خودبخودی در میکروسپورهایی که به گیاهان کامل تبدیل شدند تأثیر گذاشت.

واژه‌های کلیدی: کنف، مالتوز، تنظیم کننده رشد گیاهان، ساکارز، هیدروکلرید تیمین

مقدمه

کنف یک گونه زراعی است که از دانه آن روغن خوراکی استخراج و از الیاف آن محصولات مختلف منجمله کاغذ تهیه می‌شود (۲). کنف گیاهی است دولپه و گلدار از تیره مالواسه، نافه که از تعداد بسیاری پرچم تشکیل یافته است (۳)، از اتصال میله‌های پرچم به یکدیگر لوله‌ای بوجود می‌آید که تخمدان و خامه مادگی را در بر می‌گیرد، پرچم‌ها اکستروس (به طرف خارج گل باز می‌شود) و دانه گرده آن درشت و خاردار است (۳). تکنیک‌های اصلاحی تولید هاپلوئید کنف بهره سریعی در توسعه لاین‌های کاملاً هموزیگوس داشته و تأثیر معنی داری در انتخاب ژنوتیپی دارد (۱۰). پیش شرط یک سیستم اصلاحی هاپلوئید تولید مقدار زیاد گیاهان هاپلوئید و دبل هاپلوئید می‌باشد (۶). ترکیبات کشت به عنوان عاملی مؤثر در القاء کالوس‌ها به تولید جنین و مراحل بعدی

(باززایی گیاهان) در تعدادی از گیاهان مورد مطالعه قرار گرفته است (۶). هورمون اکسین به طور خالص برای شروع و پیشرفت مراحل جنین زائی میکروسپورها و مقدار کمی سیتوکینین به علاوه اکسین جهت ادامه رشد بساک لازم است. توفوردی (2-4,D) باعث تسریع در تکثیر سلولی و القاء کالوس می شود در حالی که اسید نفتالین استیک (NAA) و اسید فینل استیک (PAA) در کشت بساک / میکروسپور جو (۱۱) و گندم (۴) باعث کمک در القاء جنین زایی مستقیم می شود. هیدروکلرید تیمین جهت تحریک کشتهای سلولی سویا جهت رشد بکار برده شده است (Gamborg و همکاران ۱۹۸۶). بهر حال با بررسی منابع موجود هیچگونه مطالعات تحقیقی برای تعیین اثر هیدروکلرید تیمین روی القاء کالوس و باززایی در کشت باک/میکروسپور کنف انجام نشده است و اخیراً مشخص شده که مالتوز نسبت به ساکاروز برای القای جنین و باززایی گیاه در کشت بساک / میکروسپور جو و گندم برتری دارد (Alvarez-Navarro و همکاران ۱۹۹۴).

اهداف این بررسی عبارتند بودند از :

هدف اصلی:

ارزیابی اثر تنظیم کننده های رشد در القاء و تولید کالوس و باززایی.

اهداف فرعی :

۱. تعیین اثر هیدروکلرید تیمین در القاء و تولید کالوس و باززایی گیاهچه.
۲. ارزیابی اثر غلظت مالتوز در القاء و تولید کالوس و باززایی گیاهچه .
۳. تعیین اثر غلظت ساکارز در القاء و تولید کالوس ، باززایی گیاهچه ، باززایی گیاهان حاصله از میکروسپورها و دوبل شدن خود بخودی کروموزمها در گیاهان مشتق شده از میکروسپورها.

مواد و روشها

مواد گیاهی: دو هیبرید F1 از کنف ، (H.C.Purpurea*H.C.Siplox) و (H.C.Var.virdis*H.C.Var vulgaris) در این بررسی بکار برده شده است.

مزایای کاربرد F1 نسبت به ژنوتیپ های هموزیگوس در کشت بساک قبلاً توسط چن و همکاران سال ۱۹۸۶ بیان شده است (۶). هر هیبرید به عنوان گیاه بخشنده برای تعدادی از آزمایشها بکار برده شده هیبرید (H.C.Var.virdis*H.C. vulgaris) F1 به عنوان گیاه بخشنده در آزمایشهای یک و چهار و هیبرید (H.C.Purpurea*H.C.Sinplex) در آزمایشهای ۲ و ۳ بکار برده شدند. خصوصیات زراعی و ناحیه ای چهار کولتیواری که در دو تلاقی شرکت کرده بودند قبلاً توسط برگر و همکاران در سال ۱۹۹۸ شرح داده شده است (۵). ژنوتیپهایی که عکس العمل خوبی نشان دادند جهت تسهیل ارزیابی اثر تغییر دهنده های محیط کشت روی القاء کالوس و باززایی گیاهچه بکار برده شدند. پنج بساک از هر دو غنچه (مجموعاً ۱۰ عدد) درون پتری دیشی که حاوی ۳ میلی متر از محیط کشت MS بود قرار داده شدند. به قسمی که در هر پتری دیش کوچک ۱۰ عدد بساک قرار داده شد و از هر گیاه ۳ تکرار وجود داشت. سه پتری دیش کوچک درون یک پتری دیش بزرگ با چند قطره آب مقطر جهت نگهداری رطوبت قرار داده شدند. پتری دیش های بزرگ با پارافیلیم بسته شده و به مدت یک روز در دمای $24^{\circ}C$ در انکوباتور قرار داده شدند و سپس به مدت ۲۶ روز در درجه حرارت $25^{\circ}C$ نگهداری شدند. کالوس های القاء شده سپس به یک محیط کشت باززایی منتقل شدند. ترکیبات و وضعیت محیط کشت جهت باززایی و ریشه دهی و همچنین روش انتقال همانند روش بکار برده شد توسط چن و همکاران در سال ۱۹۹۸ بود.

طرح آزمایشی و تجزیه مشاهدات

در آزمایش اول پنج ترکیب مختلف از اکسین و سیتوکینین روی محیط کشت MS مورد آزمون قرار گرفتند (جدول ۱). محیط کشت شماره یک حاوی ترکیبات تنظیم کننده رشد شامل ۲ میلی گرم در لیتر بنزیل آمینوپورین (BAP) و یک میلی گرم در لیتر NAA بود. همه محیطهای کشت با ساکارز ۶ درصد و آگارز ۴/۰ درصد تکمیل شدند. در آزمایش دوم پنج سطح هیدروکلرید تیمامین مورد آزمون قرار گرفت. تیمارها عبارتند بود از مقدار صفر، ۰/۲، ۱، ۸، ۱۰۰ میلی گرم در لیتر و سطح ۰/۲ میلی گرم در لیتر هیدروکلرید تیمامین به عنوان شاهد در نظر گرفته شد. همه محیطهای کشت حاوی ۲ میلی گرم در لیتر 2,2-D و یک میلی گرم در لیتر BAP به عنوان تنظیم کننده رشد گیاه بودند. در آزمایش سوم پنج سطح مالتوز مورد آزمون قرار گرفت تیمارها عبارت بودند از ۳/۰٪، ۶/۰٪، ۹/۰٪، ۱۲/۰٪ و ۱۴/۰٪. در آزمایش چهارم، چهار سطح ساکارز (۶/۰٪، ۹/۰٪، ۱۲/۰٪، ۱۴/۰٪) مورد بررسی قرار گرفتند. همه محیطهای کشت حاوی مقدار یکسانی از هیدروکلرید تیمامین و ترکیبات تنظیم کننده رشد همانند آزمایش سوم بودند. تمامی آزمایشها در طرحهای کاملاً تصادفی با چهار تکرار پیاده شدند. یک پتری دیش بزرگ حاوی ۳ پتری دیش کوچک (که هر کدام حاوی ۱۰ بساک) به عنوان یک واحد آزمایش محسوب شد بنابراین ۱۲۰ بساک برای هر تیمار بکار برده شد تعداد بساکهایی که بعد از ۲۶ روز تولید کالوس کرده بودند محاسبه شدند. تعداد بساکهایی که بعد از ۲۶ روز پس از انتقال به محیط کشت باززایی تولید ریشه چه کرده بودند محاسبه و سپس دوباره با مدت فوق در محیط کشتی کاملاً یکسان با محیط کشت باززایی تجدید کشت شدند. درصد بساکهای تولیدکننده کالوس به عنوان تعداد بساکهای تولید کننده کالوس در ۱۰۰ عدد محاسبه شدند. تعداد کالوسهای تشکیل دهنده ریشه چه در ۱۰۰ عدد بساک که کالوس تولید کرده بودند به عنوان درصد کالوسهای تولید کننده ریشه چه محسوب شدند. روی هم رفته بازدهی باززایی به عنوان تعداد کالوسهای تولید کننده ریشه چه در ۱۰۰ عدد بساک تعریف شد. مقایسه میانگینها توسط روش LSD انجام گرفت و میانگینهایی که دارای حروف یکسان بودند در سطح ۵ درصد اختلاف معنی داری با همدیگر نداشتند.

نتایج و بحث

اثر ترکیبات تنظیم کننده رشد:

نتایج اثر ترکیبات تنظیم کننده رشد روی القاء کالوس و باززایی ریشه چه کنف در جدول دوم خلاصه شده است. ترکیب ۲ میلی گرم در لیتر 2,2-D و یک میلی گرم در لیتر BAP در قیاس با ترکیب یک میلی گرم در لیتر NAA و دو میلی گرم در لیتر BAP به طور معنی داری از لحاظ اندامزایی برتر بود.

اثر هیدروکلرید تیمامین

در رابطه با اثر غلظت های هیدروکلرید تیمامین بر روی القاء کالوس و باززایی ریشه چه در کشت بساک محیط کشت محتوی ۸ میلی گرم در لیتر هیدروکلرید تیمامین تعدادی بیشتری کالوس تشکیل ریشه چه دادند و همچنین روی هم رفته بازدهی آن از محیط کشتی که حاوی ۰/۲ میلی گرم در لیتر هیدروکلرید تیمامین بود بیشتر بود (جدول ۳).

اثر غلظت های ساکارز و مالتوز:

نتایج اثر غلظت ساکارز در القا محیط کشت و تبدیل میکروسپورها به گیاهان بالغ، دوپل شدن خودبخودی کروموزومها در میکروسپورهایی که به گیاهان بالغ تبدیل می شوند و بازدهی کلی مورد انتظار تولید لاین های دبل هاپلوئید در جدول شماره ۶ خلاصه شده است.

به موازات افزایش غلظت ساکارز از ۶ درصد به ۱۴ درصد فراوانی میکروسپورهایی که به گیاهان کامل تبدیل شدند افزایش یافت (جدول ۵). همچنین فراوانی دوپل شدن خودبخودی کروموزومها در میکروسپورهایی که به گیاه کامل تبدیل شدند از ۳۰ درصد تا ۷۸ درصد افزایش یافت (جدول ۶).

پیشرفت قابل توجه بازدهی در کشت بساک کنف به وسیله تنظیم ترکیبات تنظیم کننده رشد محیط کشت، غلظت هیدروکلرید تیمین و غلظت شکر فراهم شده است. در این بررسی ترکیب ۲ میلی گرم در لیتر 2,2-D با یک میلی گرم در لیتر BAP در محیط کشت علاوه بر افزایش ظرفیت اندام زایی کالوسهای استحصال شده از بساکها و بازدهی کلی کشت، ظرفیت اندام‌زایی کالوس‌های استحصال شده از بساکها و نیز بازدهی کلی کشت بساک رادر قیاس با ترکیب یک میلی گرم در لیتر NAA و ۲ میلی گرم در لیتر BAP افزایش داد (جدول ۲).

اثر معنی‌دار 2,4-D روی تشکیل کالوس و باززایی گیاه در مطالعات قبلی که بروی کشت بساک در گندم (بال و همکاران ۱۹۹۳) و برنج (چن در سال ۱۹۸۶) نیز گزارش شده است. اخیراً 2,4-D به وسیله دیگر اکسین‌ها مانند NAA، اسید ایندول - ۳ - استیک - (LAA)، PAA به طور موفقیت آمیز برای پیشرفت مستقیم اندام‌زایی از میکروسپوره‌های جو و گندم جایگزین شده است (جدول ۶). نوع مطلوب اکسین یا نسبت اپتیمم اکسین به سیتوکینین در محیط کشت، متکی به جنین زایی یا اندام‌زایی یا مسیر آندروژنتیک دارد. هیدروکلرید تیمین در محیط کشت جهت القا باززایی بساکهای کنف ضروری نبود (جدول ۳) و این طور استنتاج می‌شود که میکروسپورها قادر به ساختن ویتامین در محیط *In vitro* هستند. همان طور که غلظت مالتوز یا ساکارز در محیط کشت افزایش می‌یافت کالوسها کوچک‌تر می‌شدند (جدول‌های ۴ و ۵).

بازدهی کلی باززایی در محیط‌های کشت حاوی غلظت‌های بالای مالتوز (۱۲٪/۱۵٪) یا ساکارز (۹ تا ۴ درصد) کاهش یافت (جدول‌های ۴ و ۵). طبق این بررسی قرار دادن بساکها جهت توسعه میکروسپوره‌های حاصل از کشت بساک در سطح بالایی از مالتوز یا ساکارز برای مدت طولانی زیان آور می‌باشد. در یک مطالعه مفصل که بروی القاء کشت بساک در *B.napus.ssp* توسط دان ول و تورلین در سال ۱۹۸۵ صورت گرفت، مشخص گردید که غلظت بالای ساکارز فقط جهت شروع بقاء میکروسپور و تقسیم مفید می‌باشد و جهت بلوغ جنین و باززایی گیاه دخالت بازدارنده دارد. نتایج این آزمایش نشان داد که غلظت بالای ساکارز در محیط کشت از تشکیل کالوس و باززایی از بافتهای غیرجنسی جلوگیری می‌کند و به طریقی احتمال دوبر شدن خودبخودی کروموزوم را در گیاهان بدست آمده از میکروسپور افزایش می‌دهد تولید هاپلوئید دوبر شده جهت مقاصد اصلاحی جنبه کاربردی مفیدی دارد.

جدول ۱- ترکیبات تنظیم کننده رشد در محیط کشت

محیط کشت	نوع اکسین و غلظت	غلظت سیتوکینین
A	(1 mg / lit) NAA	(2 mg / lit) BAP
B	(2 mg / lit) NAA	(1 mg / lit) BAP
C	(2 mg / lit) 2,4-D	(1 mg / lit) BAP
D	(1 mg / lit) NAA , (2 mg / lit) 2,4-D	(1 mg / lit) BAP
E	(5 mg / lit) PAA	(1 mg / lit) BAP

اسید ۴،۲ دی کلروفنوکسی=2,4-D
اسید فنیل استیک=PAA

بنزیل آمینوپورین = BAP
اسید نفتالین استیک=NAA

جدول ۲- اثر ترکیبات تنظیم کننده رشد روی القاء کالوس و باززایی ریشه چه در کشت بساک

محیط کشت	درصد بساکهای که کالوس تولید می‌کنند	تعداد کالوسهای تولید کننده ریشه چه درصد عدد بساک تولید کننده کالوس	بازدهی کلی باززایی
A	۵۷/۴	۲۵/۲bc	۱۴/۱ bc
B	۶۰/۸	۸/۱c	۴/۳ c
C	۶۲/۳	۷۰a	۴۲/۴ a
D	۵۴/۳	۳۸/۱۶ b	۱۹/۱ b
E	۴۸/۴	۱۴/۲	۷/۴ c

میانگینهایی که دارای حروف یکسان هستند در سطح ۵ درصد اختلاف معنی داری باهمدیگر ندارند (به وسیله آزمون LSD)

جدول ۳- اثر غلظت تیمین روی القا کالوس و باززایی ریشه چه در کشت بساک

بازدهی کلی باززایی	تعداد کالوسهای تولید کننده ریشه چه درصد عدد بساک تولید کننده کالوس	درصد بساکهای که کالوس تولید می کنند	تیمار
۲۲/۵ c	۴۰/۸c	۴۱/۲	0.mg/lit
۲۷/۶ bc	۴۹ b	۵۵/۷	0.2mg/lit
۴۰/۱ a	۶۱/۸ b	۶۱/۸	1.0mg/lit
۴۱/۸ a	۷۹/۴ a	۵۲/۳	8.0mg/lit
۳۰/۱ b	۴۸/۳ bc	۶۵	10.mg/lit

میانگین هایی که دارای حروف یکسان هستند در سطح ۵ درصد اختلاف معنی داری با همدیگر ندارند (به وسیله آزمون LSD)

جدول ۴- اثر مقادیر مالتوز روی القاء کالوس و باززایی ریشه چه در کشت بساک

بازدهی کلی باززایی	تعداد کالوسهای تولید کننده ریشه چه درصد عدد بساک تولید کننده کالوس	درصد بساکهای که کالوس تولید می کنند	تیمار
۲۱/۲ b	۳۰/۸ b	۶۸/۳ ab	۳% مالتوز
۳۶/۸ a	۵۰/۷ a	۷۳/۳ a	۶% مالتوز
۳۷/۱ a	۴۳/۸ ab	۸۵/۸ a	۹% مالتوز
۴۱/۸ a	۳۶/۲ ab	۴۷/۴ b	۱۲% مالتوز
۳۰/۱ b	۷/۱c	۲۲/۶۵ C	۱۵% مالتوز

میانگین هایی که دارای حروف یکسان هستند در سطح ۵ درصد اختلاف معنی داری با همدیگر ندارند (به وسیله آزمون LSD)

جدول ۵- اثر غلظت های ساکارز روی القاء کالوس و باززایی ریشه چه در کشت بساکهای حاصل از نتایج

(H.C.virdis * H.C. Var . vulgaris) F1

بازدهی کلی باززایی	تعداد کالوسهای تولید کننده ریشه چه درصد عدد بساک تولید کننده کالوس	درصد بساکهای که کالوس تولید می کنند	تیمار
۲۱/۲ b	۵۰/۳ a	۷۰/۷	۶% ساکارز
۳۶/۸ a	۱۹/۸ b	۷۵/۱	۹% ساکارز
۳۷/۴ a	۴۳/۸ ab	۶۸/۷	۱۲% ساکارز
۱۴/۳ b	۳۶/۲ ab	۶۳/۲	۱۴% ساکارز

جدول ۶- اثر غلظت های ساکارز در القاء محیط کشت روی میکروسپورهای که به گیاه کامل تبدیل شدند و همچنین دوبر شدن خودبخودی و بازدهی کلی مورد انتظار گیاهان دبل هیبرید (DH) که از هیبرید (H.C.purpurea*H.C.sinplex) تولید شدند.

بازدهی کلی باززایی	تعداد کالوسهای تولید کننده ریشه چه درصد عدد بساک تولید کننده کالوس	درصد میکروسپورهایی که به گیاه کامل تبدیل شدند	تیمار
۷	۲۷	۶۴/۷	۶% ساکارز
۶/۷	۶۴/۲	۸۸/۷	۹% ساکارز
۷/۸	۶۶/۶	۸۰/۷	۱۲% ساکارز
۷/۹	۷۷/۷	۹۴/۱	۱۴% ساکارز

منابع و مآخذ:

۱. گرامی بهرام. ۱۳۷۴. اصلاح و توسعه زراعت کنف در ایران، نشریه مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر وزارت کشاورزی. صفحه ۱۵ تا ۲۹.
۲. گرامی بهرام. ۱۳۶۰. بررسی اقتصادی کنف در ایران، انتشارات دانشکده تولید و تکنولوژی کشاورزی. دانشگاه صنعتی اصفهان. ۱۵۲ صفحه.
۳. مهرورز پرویز. ۱۳۶۸. طرز زراعت کنف. انتشارات اداره بررسی کنف. مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر. ۱۶۰ صفحه.
4. 4.Ball . S.T.H Zhou , and C.F.konzak . 1993 . Influence of 2,4-D , IAA ,and duration of callus induction in another cultures of spring wheat .plant sci 90,195-200.
5. 5.Berger . Jer.1998 .The worlds major fibre crops , their cultivation and manuring centre d ' etude de l , azote .6.Zurich .P .209 -215 and 227- 231.
6. 6.Chen . Y. 1986 . Anther and pollen culture of rice .In : H.Hu , and H.Yang (eds),Haploids of Higher plant In vitro , 3-25 .China Acad.Publ.Springer - Verlag Beijig . Berlin .
7. Dunwell .J.M. and N Thurling . 1985 . Rols of sucrose in microspore embroy production in Brassic napus spp.Olei fera .J.Exp .Bot .36 1478-1491.
8. Gamborg O,L;R.A Miller and K. Ojtma .1986 . Nurtrient requirements of suspension cultres of soybean root cells. Exp . Cell .Res .50 . 151 - 158 .
9. Nichtelein .K.M.H Umbach , and W .Friedt . 1991. Genotypic and exogenous factors affecting shoot regeneration from anther culture of linseed (linum usiatissmum L.) .Euphytical 58 , 157164 .
10. Polsoni , L.L. S kott , and W.D . Beversdorf . 1988 . Large - scalection studies in Breassica napus .Can .J.Bot . 66 , 1681 -1685.
11. Sorvari . S . And O.Schieder . 1987 . Influence of sucrose and melibiose on barley anther culture in starch media .Plant Breeding 99. 164 -171.

Plant regeneration from anther culture in *Linum* (*Hibiscus cannabinus* L.)

A.H.Gorji

Instructorin Broujerd Islamic Azad University

Keywords : *Linum*, Maltos, Growth regulator, Sucrose, Thyamin Hydrochloride.

Abstract

This study was conducted to determine the affects of different combination of medium over *Linum* anther culture to induction and plant regeneration. Anthers were placed inside culture medium of MS that containing five different combination of regulator. Medium with 1 mg L BAP and 2 mg L 2,4-D produced significantly higher amount of callus and significant increase in regeneration the same culture medium in addition 1 mg L NAA and 2 mg L BAP was seen . Between five tested levels of Thyamin Hydrochloride medium with 8.0 mg L H.T. had maximum regeneration. Maltose concentration had significant influence on callus percent production from anther. Between five levels of Maltos used culture medium cotaining 6 until 9 percent of Maltos had maximum regeneration . Sucrose concentration had significant affect on number of callus that product radicle and regeration percentage and also Sucrose had effected on frequency of microspores that transformed to mature plant and frequency of spontaneous double chromosomes in microspores that were transformed to mature plant.